

quod saluaret. Alij à Iuuaro fluuio, Teut. *die Salz*/ vnde Otto lib. 5. ca. 3. Virgilium quendam vocat Episcopum Iuuariensem. Dicitur & Petrejar à Prolo. Gamanadurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, victis Germanis, ac secundum aliquos, arce mibi, Teut. *Helffenburg*/ condidit. Attila hanc destruxit, verum à Ruberto eorum Episcopo, Anno Domini octuagesimo supra quingentesimū instaurata est. Hic Episcopus, quem Patriarcham nos vocamus, residet, & altare, cuius simile non videri credunt, cernitur; Aeneas Iuuariensem, & Arnimensem dici, ait, Metropolitam insignem inter Bauaros, opibus & autoritate memorabilem urbem, Antoninus Pius in Itinerario, huius ciuitatis meminit, eam Iuuariam dicendo, alij etiam hanc urbem Budacum dictam fuisse, asserunt à Prolo. Hæc Franciscus Irenicus, lib. 11. exegeseos Germaniæ.

32. Scaphusa oppidum, ad dextrum Rhēni latus, iuxta Hercinēā syluam, agro admodum fecundo gaudet, excelsq; Nigriæ syluæ arboribus, plantarū sunt in earum locum vites frugiferae. Ex solitudine factus est Paradysus amœnus. Si quidem occupat hæc ciuitas, locum omnibus modis commodissimum. Ad meridiem Rhēnus inclusus alluit mœnia, & à tergo versus Septentrionem, lenis ascēdit mons, qui æstiuo tempore virefcit hortis & vineis. Est autem vinum loci illius insigne, quum mons vitifer respiciat Meridiem. Locum traiectus naualis, hodie est ligneus pons. Parum infra ciuitatem, Rhēnus, varijs montium impedimentis incitatus, cum rupibus coartatur, terribili fremitu eluctuat, tandemque ingenti impetu per præceps altitudine 40. aut 50. cubitorum, ruit. Habet tamen cataraeta illa primum in rupibus gradus quosdam, ac deinde tanta vehementia in imum delabitur, vt tota aquarum moles in spumam & nebulam resoluitur: Ego nunquam sine horrore potui videre stupendam istam Rhēni præcipationem. Incolæ vocant cataraetā illam, *den Lauffen*/ quod significat cursum. Ibi nullæ possunt descendere naues, alias in mille frangerentur partes, nec possunt huius saxi altitudinem superare quicunque pisces, etiam si essent Moria aut Rosmari, qui aduncis suis naribus, nullam non possunt conscendere petram, hic enim obstat aquæ impetus. Ceterum Rhēnus sub oppido *Lauffenberg*/ petris rhatas, spuma apparet albissima præ fremitu, & collisione. Tandē atrox spuma, amplo gurgite ad Augustā Rauricam deuoluitur. Fuit autē Schaffhausa, tempore Friderici II. ciuitas imperialis, & deinde sub Ludouico Bauaro, circa annum Christi, 1320. vna cum Rheinfelden, Neuenburg & Brisaco impignorata Duci Austriæ. Deinde verò tempore Concilij Constantiensis, anno. 1415. fuit rursus libertati suæ restituta, erepta Friderico Duci Austriæ. Postea, eadem ciuitas, iniit foedus cum Heluetijs, ad certos aliquot annos, atque tandem perpetuo federe obligauit se illis. Habet quoq; ciuitas ista vetustū & opulentum Monasterium, quod olim cōstruxit Comes Eberhardus ex Sueuia, appellatumque est ratione naualis traiectus, Nauiū domus, Germanicē *Schiffhausen*, id quod expressē in vetusto Codice, à S. Gerogio, Monasterio Nigriæ Syluæ, huc Basileā allato inueni. Fuit autem Monasterium illud magnis instructū impensis, adductæque sunt ingentes columnæ lapideæ, quarum adhuc 12. in templo visuntur, habentes singulæ in longitudine 17. pedes, & in complexu 9. Consecrauit Monasterium istud Papa Leo nonus sanguineus memorati Comitiss Eberhardi, Anno Ch. 1052. hæc ex Munsteri Cosmographia.

6. S. Sebastiani, portu & tutissima nauium statione, Hispaniæ, in regno Guipazcoa, insigne oppidum.

37. Sedunum, Primarium Valesiæ oppidum, arte, & natura munitum, bisido monte ab Oriente ceu propugnaculis defensum, arcibus binis, & cathedrali, Valeria Ecclesia illustre, incolæ vtriusque linguæ ob Gallicarum & Germanicarum orarum confinia callentissimi. Quam fertilē agrum habeant, dici nequit, Nobilissimū, & meliorem panem non licet circumquaque inuenire. Habet hortos & pomaria, atque prata, valde bona. Apes recondunt apud eos mel in tanta copia, vt per integrum annum illis suppetat mel ex aluearijs. Abundat quoque regio illa, præsertim circa Sedunum, valde preciosis caseis, habent & optimos pisces in Rhodano, maxime truttas, easque tanta magnitudine, & pondere, vt adæquentur interdum triginta libris vulgarib. Parant quoque multas salitas & exiccatas carnes, præsertim à pinguioribus ouibus, & castratis arietibus. Non fumo indurant carnes, sed salitas exiccant in aere, & postea reponunt in stramine. Delectantur huiusmodi carnibus ouillis magis, quam ijs, quæ fumo macerantur. In præcipitijs verò altissimorum montium, venationem habent copiosam ibicum, capricornorum, murium alpinorum, nobilissimarum auium, puta Phasinarum, Gallorum syluestrium, Panisfarum, Perdicum, item Vulturum, Fulicarum, &c. Habent autem omnes Alpes communē cum Valesianis hanc venationem ferarum & auium.

42. Sena, Peramœnæ Italiæ oppidum elegans, pulcherrimarū urbium decore præstans, veluti pernobilibus, magnificisque ædificijs, augustissimo templo, spaciosis ornatifque foris, fontib. ac hospitali amplissimo (quam misericordiæ domum, nō immeritō dixeris) in quo præter ædium augustam formā, magnus ordo agrorū vocis seruiotium, conspicitur. Incolæ, Christianæ religionis carē monijs admodum sunt addicti, ciuilitate, comitate, ac moribus elegantissimis insignes. Christi Seruatoris Euangelium ciuitati primus tradidit D. Ansanus, Tranquilli Romani F. quem ad Arbiā amnem Calend. Decemb. die Lysias Propætor ob fidem in Christum, securi percussit. Concilium hic generale Nicolaus II. Pont. Max. egit, centum & triginta Episcoporum, quo statutum, quod in

Decretis Patrum tertia & vicesima distinctione legitur. Pontificis Romani eligendi ius, penes Cardinalium Collegium esse tantum oportere. Viros illustres Sena, quorū virtute, non solum per Italiam omnem, verū etiam alijs orbis partibus incluta est, &, qui beatorum ordini sunt adscripti, plurimos edidit Pontifices etiam Romanos. Sena dedit Alexandrū III. quē sanctitate vitæ, pietatiæque singulari Pseudopontifices quatuor, aduersum se à Friderico Aenobardo fuscitatos, gloriosissime superasse, Platina, Blondus, & Sabellicus tradunt. Præterea duos Pios, alterū & tertium ex eadem Picolominea familia. Horū prior Aeneas Syluius antedictus, vir eloquens & doctus fuit, excellentiq; virtute, viā sibi ad illā dignitatem munivit. Opera literaria multa, cū elegantia, tū erudita reliquit, nominatim aliquot epistolarū libros, orationes, opusculum, quanquā imperfectum, quo de Constantini donatione disputat, cū descriptione Europæ, ac historijs quibusdā. Vitā eius Platina perscripsit, ac itē alius auctor quidā, admodum exactē. Posterior Pius, huius nepos fuit, vir doctus ac prudens: sed haud diu in Pontificatu superfuit, magno sui, apud omnes desiderio relicto. Situs vterq; est, in Sacello D. Andreæ apud D. Petrum Romæ. Cardinales Sena plurimos habuit, præterea tam multos Ecclesiæ Præsules, alios videlicet Archiepiscopos, Episcoposque, tam multa deniq; clarissima doctissimaq; ingenia, hæc vrbs genuit, vt omnes memorare nimis longum foret. Agrum habet bonum, amœnum, fructiferumq;, ac frumento, cæterisq; frugibus vberem. Qua in mare vergit, maritima regio, dictus vulgo, copiam frumenti maximam præstat, quāquam infrequens colonis, præcipueq; mensibus æstiuis, & autumno propter cæli vitium, ijs enim temporib. homines hic frondium prope virentium colore sunt, propter morbes corporum, qui maligno aere generantur. Est in hac vrbe Societas Iesu collegium inchoatum Francisci Mendozæ Cardinalis opera, Anno Salutis 1555.

56. Septa, Vrbs Mauritanie maxima, opulentissima, munitissima que in ora maritima, freti Gaditani, ea propinquitate sita, vt inde amœnus in Granatæ oram pateat prospectus, atq; hinc animalia dinoscantur, quod eius interualli latitudo 12. tantum sit miliarium. Hæc vrbs à Ioanne eius nominis I. Lusitanie Rege, ope atque industria filij sui Henrici expugnata, maximam Christianis, & potissimum quidem Lusitanie incolis, occasionem dedit armis latius euagandi. Cū enim Heroica Henrici virtus, admodum clara in Septæ expugnatione appareret, hoc institutum, quod Christianorum pomeria latius extenderet, prosequi longius voluit. Classes igitur ædificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritanie regiones, quæ extra fretum, ad Austrum pertinent, infestas redderet. Deinde, cupiditate incensus, terras ignotas explorandi, dedit operam, vt ijs, quos classibus præsciebat, multò longius progredierentur. Quo studio factum est, vt partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu, non solum bona pars Africæ, quæ ad Aethiopiam pertinebat, verum & insulæ permultæ, in Oceano sub imperium Lusitanie subiungerentur. Quo autem terræ, ad quas nostræ naues appellebāt, erant magis longinquæ, maioraq; in illis monstra versari dicebantur, eò magis animus Principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimus. Neque tantum e laborabat, vt nomen suum clarum redderet, quā vt Christi religionem propagaret, ad quod nihil magis vtile putabat, hac navigatione, vt posset Christi nomen apud barbaras nationes, à situ nostro disunctissimas, ad omnium salutem prodi. Hæc Hiero. Osor. Algarb. in Lusitan. Episc. li. 1. de clarissimis Eman. regis facinorib.

32. Soloturum, Quasi solis turris, Helueticæ oppidum, mira antiquitate celebre, vbi S. Ursus de legione Thebæorum, vna cum 60. socijs, quum ex Augauno Valesiæ oppido veniret, sub Cæsare Diocletiano, præfidi autem Hytaco, capite truncatus est, pro Christi nomine. Illi verò, singuli decollati, acceptis capitibus suis, vt Legenda illorum habet, gestauerunt ea ad spatium, centū, aut amplius passuum, vbi & sepulti sunt à fidelibus, in littore Alrolæ præterfluentis fluij, qui locus postea mœnibus ciuitatis est inclusus, habetq; hodie sacellum, quod ad S. Petrum vocatur. Producit huius vrbis ditio, sicut & Tiguriensium, Curienfium, & Glarenfium terra, arborem Taxum appellatam, quam ob usurpatum officium, Græca voce, Oplon quoq; vocant, quod scilicet optima sit, probabilis lignis & arcibus faciendis, quibus potissimum nostro æuo, Angli vtuntur, & ex Heluetia, in magna copia ad eos deferuntur. Germani hanc arborem (Yben) vocant, estque abieti, aut potius larici similis, quantum attinet ad virorem, quem hyeme tamen non vt larix abijcit. Sed non crescit in tantam proceritatem, vt abies, quin magis instar piri defluit in latum. Finditur truncus arboris in plurimos palos, qui deinde adaptantur arcibus. Habet autem arbor sub cortice duplicem regionem: exterior est alba, & interior rubea, nec vna sine altera valet pro arcu faciundo. Alba in arcu habet superficiem conuexam, rubea verò concavam. Quod si ex solo ligno rubeo faceres arcum, ille extensionē ferre nequirer, sed illico frangeretur, sicut econtrā alba ligni pars, flexuram quidem, quantumlibet magnam, patitur, & impetū iaculo non confert, sed dum curuatur, prohibet fractionem, & rub. ū vim suppediat excusso telo. Crescit etiam hæc arbor in Austria, Vogaria, & Dania, sed Heluetia dicitur illis præstare, amaturque ab Anglis. Fert autem arbor ista baccas rubeas, quibus lethale inesse dicitur venenū, præcipue in Hispania. Nutriti dicuntur hoc fructu Feræ syluestres, vnde & Maximilianus Cæsar ægrè tulit huius arboris refectionē. Fumus eius dicitur necare mures.